כי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי ולסבריה דרב לא הוו צריכי א"ר אבהו עשרה דברים יש בין דיני ממונות לדיני נפשות וכולן אין נוהגין בשור הנסקל חוץ מעשרים ושלשה מנא הני מילי אמר רב אחא בר פפא דאמר קרא [1]לא תטה משפט אביונך בריבו משפט אביונך אי אתה מטה אבל אתה מטה משפט של שור הנסקל עשרה הא ט' הוו הא עשרה קתני משום דאין הכל כשרין ועשרים ושלשה חדא היא הא איכא אחריתי דתניא אין מושיבין בסנהדרין זקן וסרים ומי שאין לו בנים ר' יהודה מוסיף אף אכזרי וחילופיהן במסית דרחמנא אמר [2]לא תחמול ולא תכסה עליו: הכל כשרין לדון דיני ממונות: הכל לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר הא תנינא חדא זימנא כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות והוינן בה לאתויי מאי ואמר רב יהודה לאתויי ממזר חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר וצריכ' דאי אשמעינן גר דראוי לבא בקהל אבל ממזר אימא לא ואי אשמעינן ממזר דבא מטיפה כשרה אבל גר דלא בא מטיפה כשרה אימא לא צריכא: ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות: מאי טעמא דתני רב יוסף כשם שב"ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום אמר אמימר מאי קרא [3]כולך יפה רעיתי ומום אין בך ודילמא מום ממש אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [4]והתיצבו שם עמך עמך בדומין לך ודילמא התם משום שכינה אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא [5]ונשאו אתך בדומין לך ליהוי:

מתני' סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי (מחייבין ודברי מזכין) ר' יהודה אומר שלשה אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין

ושלש

כי קאמר רב. דתלמידו נמנה לא אמר אלא כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוו צריכי למה ששמע מרבו אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב הטעמים אינן צריכין הלכך גברא באפי נפשיה הוא דלאו משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממשה קבלו ואין אלו טעמים הגונים לנו דנימא אם היתה חכמתו מפי רב אחר הוי אומר טעם אחר: **עשרה דברים.** תנן במתני' (דף לב.): **וכולן אינן נוהגין בדין שור הנסקל.** להיות שוה לדיני נפשות אף על פי שאמרנו בפ"ק (דף ב.) לענין עשרים ושלשה כמיתת בעלים כך מיתת השור: **חוץ מעשרים ושלשה.** שצריך כ"ג כדיני נפשות: **לא תטה.** לרעה ע"פ אחד אבל אתה מטה לטובה דין השור ע"פ אחד. ומהכא גמיר לכולהו מעלות דלא נהיגי חוץ מכ"ג ומסתברא דהיקש להכי אתי שהוא עיקר הדין ותחילתו אבל כולהו אינך להצלה אתי ומה לנו לחוס על שור המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע (דברים יט): **הא תשעה הוו.** והדר פרקינן(י) אאתקפתין והא י' תנן במתני' ואמר האי דקשיא לן ט' הוו משום דאין הכל כשירין ועשרים ושלשה חדא היא דמאי טעמא ממזר פסול מדיני נפשות משום דבעינן כ"ג דהיינו סנהדרי ובסנהדרי כתיב (במדבר יא) ונשאו אתך בדומין לך מיוחסין כמותך: **זקן.** ששכח צער גדול בנים ואינו רחמני וכן סרים: **מטיפה כשירה.** מזרע ישראל: **מכל מום.** פגם משפחה: **משום שכינה.** הנך דבימי משה הוא דבעינן מיוחסין שיהו ראוי שתשרה שכינה עליהן(א): **שכינה.** דכתיב (שם) ואצלתי מן הרוח: **ונשאו אתך.** בסנהדראות שחילק לו יתרו לשפוט את העם דאין כאן משום שכינה דכתיב והקל מעליך ונשאו אתך ולא מן ונשאו אתך במשא העם (שם) יליף דההוא בשבעים זקנים שהלכו עמו לאהל מועד כתיב ומשום שכינה(ב): **מתני' סנהדרין.** אף של כ"ג: **כחצי גורן עגולה.** בעגולה היו יושבין כדי שיהו כולן רואין זה את זה לפי שאם היו יושבין בשורה אין פני הראשונים רואין זה את זה ובעגולה שלימה אין יושבין לפי שצריכין בעלי הדין והעדים ליכנס לדבר בפני כולם שיהו כולן רואין את העדים ומדקדקין (ג) בדבריהם ולא שיהא פני העדים לשורה זו ואחוריהם לזו: **וכותבין דברי המזכין והמחייבין.** שניהם כותבין דברי המזכין ושניהם כותבין דברי המחייבים שאם יטעה האחד יוכיח כתבו (ד) על של חבירו: **שלשה.** הוו שמתוך טורח הטעמים שירבה עליהן יטעו בדבר אלא א' כותב דברי המזכין וא' כותב דברי המחייבין והג' כותב דברי כולם ומתוך שאין טורח רב עליהם לא יקלקלו בדבר ואם יטעה אחד מהם יוכיח כתב של שלישי: (כ)**יושבין לפניהן.** אף הן כעגולה אלא שהגדולים יושבין על הספסלין והתלמידים על הקרקע:

ושלש

לאתויי ממזר. לאו דאין הכל כשרין לדון דיני נפשות קאי דאם כן הוה ליה למימר לאתויי חלל דהוי רבותא טפי דאפי' חלל דכשר לבא בקהל פסול לדון דיני נפשות משום דכתיב אתך בדומה לך ועוד הא בהדיא קתני לה אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה אלא אהכל כשירין לדון דיני ממונות קאי וכן מוכח הצריכותא דעביד אדיני ממונות ואע"ג דבפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) קעביד צריכותא איפכא אדיני נפשות מ"מ נקט עיקר מילתא משום דיני ממונות וא"ת לימא לאתויי סומא דכשר לדון דיני ממונות לתנא דמתני' כדאמרינן לעיל (דף לד:) ופסול לדיני נפשות כדאי' בריש מצות חליצה (יבמות דף קא. ושם) דממעט סומין מדתני רב יוסף כשם שב"ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום ומהאי טעמא נמי יש לפסול כל מומין כיון דקאמר קרא(א) דמום אין בך במום ממש איירי וי"ל דמשמע ליה מתני' בפסול יוחסין כדאמרי' בזה בורר (לעיל דף כו:) אמתניתין דבא סימן מדע דקתני סיפא אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה: **תנינא** חדא זימנא. אמילתיה דרב יהודה קשה ליה אמאי איצטריך ליה למימר אתרתי מתניתין לאיתויי ממזר דאי אמתניתין מאי פריך הא קתני התם טובא כה"ג אע"ג דתני להו בשאר דוכתי וכה"ג אשכחן בפרק אלו דברים בפסחים (דף סט: ושם) גבי כלל גדול א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה: **חדא** לאתויי גר. השתא משמע דסתם גר כשר לדיני ממונות וק' דבפרק החולץ (יבמות דף מה: ושם) אכשריה רבא לרב מרי בר רחל ומני' (פ)אפורסי דבבל דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה אלמא בעיא אמו מישראל וי"ל דהכא מיירי לדון גר חבירו כדאמרי' בפ' מצות חליצה (שם דף קב. ושם) גר דן חבירו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל ולא כמו שפ"ה דלענין דיני נפשות איירי דדן חבירו ולא ישראל אבל לדיני ממונות כשר ועוד דהתם מייתי קרא דמקרב אחיך ואילו דיני נפשות מימעטי בסמוך מונשאו אתך וא"ת והא דאמר בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף עו:) גבי מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים למימרא דלא מוקמינן פסולין ורמינהו הכל כשרין לדון ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא היינו לדון חבירו וי"ל דשאני ממזר הואיל ואביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה והאי דקאמר צריכא אע"ג דגר וממזר חלוקין מ"מ נקט צריכותא דשייכא לפי המשנה השנויה סתם ואין חילוק זה מפורש בה וא"ת בריש מצות חליצה (דף קב: ושם) דא"ל (נ)שמואל בר יהודה לרב יהודה תנינא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ורגיל ר"ת לומר דאותו (רב) שמואל בר [רב] יהודה היה בנו של רב יהודה הינדוואה דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשים הוה ונתגייר (ס)הוא ובנו ואינו נראה דא"כ גלא ישראל נמי מיפסיל אפי' בשאר דינין כיון דלאו אמו מישראל ואין לומר דאיצטריך לפסול אפי' לחליצת בני גרים דבני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה ישראל מעליא נינהו כדאמרי' בפ' נערה (כתובות דף מד: ושם) לענין נערה המאורסה דהורתה ולידתה בקדושה ישראלית מעליתא היא וצריך לומר דאיצטריך בישראל לפסול גר לחליצה אפילו אמו מישראל ורב שמואל בר יהודה אמו מישראל הוה:

אתך בדומין לך. אף על גב דמאתך נמי הוי שייך למעוטי בעל מום דמשה לאו בעל מום הוה כדאמרינן בפרק (ע)אלו מומין (דף לז) אם כן עשיתו למשה בעל מום מכל מקום לא הוה מסתבר למידרש אתך להכי אי לאו משום דכתיב ומום אין בך:

התורה

עין משפט
נר מצוה

נד א מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הלכה ז [והל"ו] טור שו"ע חו"מ סימן יח סעיף ה:
נה ב מיי' שם הלכה ד:
נו ג מיי' שם פ"ב הל"ג:
נז ד מיי' שם פ"א הל"ה:
נח ה מיי' שם הלכה יא סמג עשין לא טוש"ע חו"מ סימן ז סעיף ג:
נט ו ז מיי' שם הל' יא ופ"ב שם הל' ט סמג שם טוש"ע שם:
ס ח מיי' פ"ב שם הלכה א והלכה ט ופ"א שם הלכה ט:
סא ט י מיי' שם פ"ב הלכה ו:
סב כ מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ג:
סג ל מיי' שם הלכה ט:

* * *

רבינו חננאל

לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות ומונין אותן לשנים בתלמיד כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי לסבריה דרב לא הוו צריכי. יש מי שאומר הואיל ולא חישב קיום שטרות בהדייהו מכלל דקיום שטרות בקרובים כשר. ולא היא אלא כיון דקתני דיני ממונות אף קיום שטרות בכללן הוא. ואין קרוב כשר אלא לומר זה כתב ידו של אבי. א"ר אבהו עשרה דברים ששנינו במשנתנו בין דיני נפשות לדיני ממונות כולן אין נוהגין בשור הנסקל חוץ מכ"ג ותניא אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים ר' יהודה מוסיף אף אכזרי משום דלא מרחמי וכיון דאין להן חנינה לא חזו ליה זכותא. וחילופיה (כמזיד) [במסית] דרחמנא אמר לא תחמול ולא תכסה עליו: ירושלמי משמא דר' יוחנן אף פחות מבן עשרים ולא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ואינו כשר בדיני נפשות ויושב בדינו של שור. ר' יוסי מוסיף דנין שני דיני ממונות ביום אחד. ואין דנין שני דיני נפשות ביום אחד. ואפילו נואף ונואפת: ר' חוקיה ור' אחי בשם ר' אבהו אמר אסור לדון דיני ממונות בע"ש ומתניתין פליגא עליה דתנן לפיכך אין דנין לא בע"ש ולא בערב יו"ט דיני נפשות. הא דיני ממונות דנין ותני נמי ר' חייא דאין דנין דיני ממונות בע"ש ואין דנין דיני נפשות בע"ש אמר כאן להלכה כאן למעשה: הכל כשרין לדון דיני ממונות כו'. אוקימנא אפילו ממזר. והא דתנן במס' נדה יש ראוי לדון דיני ממונות אוקימ' אפילו גר וקי"ל בין גר כשרין לדון דיני ממונות ואין כשרין לדון דיני נפשות שנאמר ונשאו אתך במשא העם אתך בדומין לך: סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ז], ב) [לעיל כט. לג: תוספ' סוף פ"ז], ג) לעיל כו: נדה מט: קידושין עו., ד) יבמות קא. ע"ש קידושין עו., ה) קידושין עו: ע"ש הוריות ד: ע"ש, ו) [לעיל יז. ע"ש], ז) חולין ה., ח) לעיל לד. לה., ט) [צ"ל המזכין ודברי המחייבין כך אי' במשנה שבמשניות וכן הובא לעיל לד. לה. וכ"ג מפירש"י דהכא ועי' היטב בפירוש רש"י לעיל לד. ד"ה המחייבין], י) גס"ל: פרקין, כ) [עיין לעמ' הבא אחר ד"ה ושלש שורות], ל) [כצ"ל דקראה], מ) פי' לשון תמיהה כגון פרעם ינבאי, נ) רב שמואל בר יהודה, ס) הוא ובנו וא"כ גלא ישראל נמי מיפסל כצ"ל, ר"ח, ע) [צ"ל במסכת בכורות בפרק מומין אלו (דף מד.)].

* * *

תורה אור השלם

1. לא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ בְּרִיבוֹ: שמות כג ו
2. לֹא תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו: דברים יג ט
3. כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: שיר השירים ד ז
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
5. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: שמות יח כב

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משום שכינה וכו' שכינה עליהן דכתיב כצ"ל ותיבת שכינה נמחק: (ב) ד"ה ונשאו וכו' משום שכינה ע"כ ע"ל דף ה ע"א: (ג) ד"ה כחצי וכו' ומדקדקין בדבריהם: (ד) ד"ה וכותבין וכו' יוכיח כתבו על של חבירו ותיבת על נמחק:

* * *

מוסף רש"י

כל הראוי לדון דיני נפשות. כל שכן שהוא כשר לדיני ממונות (נדה מט.). כשם שב"ד מנוקין בצדק. שנאמר בצדק תשפוט (לעיל בח.). כך מנוקין מכל מום. פסול יוחסין, ובסנהדרין קאמר, או גדולה או קטנה, דכל דיינין דעלמא לא (קידושין עו:). יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי לאיירי בסנהדרין (יבמות קא.). עמך. מיוחסין כמותך (קידושין עו:). התם משום שכינה. סנהדרין שבאותה שעה הוצרכו להיות מיוחסין משום שכינה, על שם נבואה נאספו שם כדכתיב (במדבר

יא) ואצלתי מן הרוח וגו', אבל סנהדרין שבן לדון, כגון סנהדרי דיתרו מותן משה לא (שם). ונשאו אתך. גרסינן ולא גרס במשא העם, אלא אסנהדרין דיתרו קאי והקל מעליך ונשאו אתך (שם). כדי שיהו רואין זה את זה, להיות שומעין איש את חבירו ומתווכחין זה עם זה עד שתצא הוראה כהלכה, שאלו היו יושבין כשורה שלא בעגולה אין בני ראש השורה רואין בני סוף שורתו, ובעגולה שלמה לא היו יושבין כדי שיהא מקום לצאת ולבא (חולין ה.). דברי מחייבין ודברי מזכין. פלוני חייב ומן הטעם הזה, פלוני זוכה ומן הטעם הזה (לעיל לד.).